

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

Актуальні питання корекційної та інклюзивної освіти

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди**

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КОРЕКЦІЙНОЇ
ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

**Харків
2020**

Редакційна колегія:

Головний редактор – Бойчук Юрій Дмитрович, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, ректор ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Заступник головного редактора – Маркіна Тетяна Юріївна, доктор біологічних наук, професор, декан природничого факультету

Відповідальний секретар – Перетяга Людмила Євгенівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди.

Члени редакційної колегії:

Бондар Віталій Іванович, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри спеціальної педагогіки, академік Національної академії педагогічних наук України

Галій Алла Іванівна, кандидат біологічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри здоров'я людини, реабілітології та спеціальної психології

Голуб Наталія Михайлівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Гордієнко Ірина Вікторівна, кандидат медичних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Дрозик Людмила Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Золотоверх Владлена Віталіївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Казачінер Олена Семенівна, доктор педагогічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Коваленко Вікторія Євгенівна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Орлов Андрій Валерійович, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Пашинський Павло Петрович, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології та спеціальної психології

Сінопальнікова Наталія Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Туренко Наталія Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Щербак Ірина Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Рекомендовано редакційно-видавничим відділом Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, протокол №7 від 19.11.2020 р.

А 43

Актуальні питання корекційної та інклюзивної освіти / За загальною редакцією Бойчука Ю.Д. – Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2020. – 376 с.

Збірник містить наукові праці, які присвячені висвітленню проблеми організації комплексного психолого-педагогічного супроводу інтегрованого та інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами. Розглянуто широке коло нагальних питань, пов'язаних з організацією інклюзивного освітнього середовища, наданням освітніх та корекційно-розвиткових послуг дітям з порушеннями психофізичного розвитку.

Мураховська І. В. Корекційна робота з формування зв'язного мовлення у дітей із загальним недорозвиненням мовлення III рівня.....	243
М'яснікова Г.В. Науково-методичне підґрунтя використання ігор в роботі по формуванню лексико-граматичної системи мовлення у дітей дошкільного віку з ЗНМ III рівня.....	247
Нікітіна О.Є. Педагогічна корекція для подолання тривожності у дітей із заїканням.....	254
Ніханкіна О.В. Використання прийомів візуальної підтримки у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.....	259
Окорокова Т.Р. Морально-збагачені виховні ситуації, як засіб соціальної реабілітації учнів з інтелектуальною недостатністю.....	264
Переверзєва І. Г. Формування мотиваційної готовності до навчання дітей із ЗПР.....	270
Петренко Г.В. Методологія та перспективи використання проектної технології на уроках природничого циклу та в позаурочний час в учнів з порушеннями зору.....	278
Полежаса О.І. Виховна робота з дітьми з порушеннями зору у сучасних умовах (з досвіду роботи комунального закладу «Харківська спеціальна школа імені В.Г.Короленка» Харківської обласної ради).....	284
Примаченко О.А. Особливості фонетико-фонематичного компонента мовленнєвої діяльності молодших школярів з інтелектуальними порушеннями.....	290
Пуляєва Д.О. Розвиток мовлення засобами альтернативної комунікації у дітей з розладами аутичного спектру в процесі соціальної адаптації через реалізацію іноваційних реабілітаційних та корекційно-педагогічних технологій в системі спеціальної та інклюзивної освіти.....	294
Сердюченко Т.С. Арт-терапія, як засіб психологічної реабілітації сім'ї, яка виховує дитину з психофізичними порушеннями.....	300
Серебряннікова Є.П. Методики та прийоми подолання дисграфії та дислексії у дітей молодшого шкільного віку.....	307
Сидоренко О.В. Особливості формування мовлення у дітей раннього віку з синдромом Дауна.....	311
Сидоровська І.А. Особливості соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ.....	315
Сороченко К.А. Формування мовлення дітей дошкільного віку зі зниженим слухом.....	320
Тарасюк А.І. Особливості мовленнєвого розвитку дітей із сенсорною алалією.....	324
Тугай С.Ю. Ключові аспекти логопедичного обстеження молодших школярів з РАС.....	329
Туріщева Л.В. Корекція мислення учнів із затримкою психічного розвитку у процесі конструювання.....	334
Филипова П.С. До питання активізації мовлення у дітей з моторною алалією.....	338

2. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник / С. У. Гончаренко. – Рівне: Волинські амули, 2011. – 552 с. 30 ISSN 2075- 1478. Науки педагогіки. 2012. No 3 (56)

3. Деркач О. Малювання школи: діагностика дзидиматизації школи першокласника за допомогою арт-терапії / О. Деркач // Мистецтво та освіта. – 2010. No 4. С. 15 до 18.

4. Енциклопедія освіти / [мета ред. В.Г. Кремень]. К.: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

5. Федій О.А. Підготовка педагогів до застосування естетерапії означає: теорія і практика: [монографія.

Серебряннікова Є. П.

КОМЕНТОВАНЕ ПИСЬМО ЯК ОДИН ІЗ МЕТОДИЧНИХ ПРИЙОМІВ КОРЕКЦІЇ ПОРУШЕНЬ ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті розглянуто методичний прийом «коментоване письмо», як один з ефективних видів логопедичної роботи щодо подолання порушень писемного мовлення у молодших школярів, який може використовувати вчитель-логопед під час проведення корекційної роботи, доведено його ефективність.

Ключові слова: діти з особливими освітніми потребами, інклюзивна форма навчання, порушення писемного мовлення, коментоване письмо.

Постановка проблеми. Однією з гострих проблем початкової школи є збільшення чисельності дітей із порушеннями писемного мовлення. Навчання у школі висуває певні вимоги до психомовленнєвого розвитку дитини. Так, передумовами успішного оволодіння навичками читання та письма є: достатній розвиток усного мовлення, вільне володіння ним у різних комунікативних ситуаціях; сформованість навичок мовного аналізу та синтезу, зокрема фонематичного; високий рівень розвитку просторового сприйняття і просторових уявлень; розвиток дрібної моторики; сформованість зорово-

моторних і слухо-моторних координацій; сформованість довільної діяльності, вміння регулювати й контролювати власні дії, докладати вольові зусилля [1; 2; 3].

Щорічно кількість дітей у початкових класах з порушеннями писемного мовлення тільки збільшується. За даними досліджень науковців, сьогодні більше 20% дітей шкільного віку мають розлади писемного мовлення, а дислексія та дисграфія нерідко сполучаються.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема вивчення порушень писемного мовлення у дітей, зокрема письма, знайшла широке відображення в корекційно-педагогічному досвіді. Так, над вирішенням даної проблеми працювали О. Гопіченко, Н. Голуб, О. Гриненко, Р. Левіна, О. Корнєва, О. Мاستюкова, Є. Соботович, Н. Чередніченко, Г. Чіркїна, О. Логїнова, Р. Лалаєва, Л. Парамонова, Л. Соколова, Р. Мачинська, І. Лукашевич, М. Фїшман та інші. Дослідження різних авторів свідчать, що існують специфічні утруднення в навчанні учнів початкової ланки читання та письма. Вони обумовлені, передусім, наявністю у школярів загального недорозвитку мовлення, обмеженістю мовленнєвого досвіду, особливостями психофізичного розвитку, недостатнім рівнем сформованості дій, операцій і психічних функцій, які забезпечують процес письма.

А. Корнєв, С. Ніколаєва, І. Садовникова, Є. Соботович зазначають, що для оволодіння писемним мовленням суттєве значення має ступінь сформованості всіх сторін мовлення. Порушення звуковимови, фонематичного та лексико-граматичного розвитку одразу знаходять чітке відображення на письмі та читанні.

Суттєвою причиною є також недостатня розробленість методичних аспектів організації і проведення корекційної роботи з молодшими школярами щодо подолання в них порушень писемного мовлення в умовах інклюзивної форми навчання.

Мета статті. Метою даної експериментальної роботи було вивчення та аналіз такого методичного прийому як коментоване письмо при роботі з дисграфіками молодшого шкільного віку.

Виклад матеріалу дослідження. Дисграфія – це частковий розлад процесу оволодіння письмом, що виявляється в численних повторюваних помилках стійкого характеру й обумовлений несформованістю вищих психічних функцій, які беруть участь у процесі оволодіння письмом [1].

На сьогоднішній день найбільш поширеними вважаються психолінгвістичні класифікації дисграфії, у яких відображено несформованість певних операцій процесів письма (розроблені Р. Лалаєвою зі співавторами). Згідно даної класифікації виділяють наступні види дисграфії: артикуляторно-акустичну; дисграфію на основі порушень фонемного розпізнавання або акустичну дисграфію; дисграфію внаслідок порушення мовного аналізу і синтезу; аграматичну; оптичну.

Усю корекційну роботу при таких порушеннях треба проводити цілеспрямовано по етапах, тривало й систематично. Так, роботу з розвитку мовного, зокрема складового аналізу і синтезу, треба починати з використання допоміжних прийомів (наприклад, відстукати слово по складах і назвати їх кількість), потім вона проводиться в плані гучної промови і, нарешті, на основі слуховимовних уявлень, у внутрішньому плані. У процесі розвитку складового аналізу в мовленнєвому плані робиться акцент на вмінні виділяти голосні звуки в слові та засвоєнні основного правила складового розподілу: у слові стільки складів, скільки голосних звуків. Опора на голосні звуки при складовому розподілі дозволяє усунути й попередити такі помилки читання й письма, як пропуски голосних звуків, додавання голосних та їх змішування й заміни. Для формування вміння визначати склад слова з опорою на голосні необхідна попередня робота з диференціації голосних і приголосних звуків, а також виділення голосних із власного мовлення.

При роботі з дітьми молодшого шкільного віку одним з ефективних методів роботи є методичний прийом «коментоване письмо». Така робота

проходить у кілька етапів. По-перше, із самого початку навчання діти вчаться коментувати склади. Промовляємо: МА – голосний А, МУ – голосний У, МЕ – голосний Е, тобто виконуємо роботу з виділення голосного зі складу. Робота ведеться від простого до складного (спочатку опрацьовуються відкриті склади, потім закриті, далі склади зі збігом приголосних та з йотованими голосними). Далі коментуємо ці склади усно разом з дітьми (Скільки букв у складі? Скільки голосних? і т.д.). Потім пишемо склади разом під коментування логопеда. Наступний етап - діти пишуть під коментування логопеда (без запису на дошці). І, нарешті, діти пишуть з коментуванням самостійно. Коли учні засвоїли письмо з коментуванням складів, переходимо до коментування слів, словосполучень та речень. При роботі з словами наголошуємо, що кожне слово пишеться окремо, а при коментуванні речень обов'язковим є пояснення: перше слово у реченні пишемо з великої літери, а в кінці речення ставимо крапку [4; 5].

Дітям з більш важкою патологією пропонується поєднання прийому коментованого письма з методом ритмізованого читання та письма. Його основне завдання: читання речення зі складовим ритмом, тобто з поділом слів на склади й рівномірною вимовою їх в орфографічному варіанті – так, як вони пишуться. Логопед при цьому відстукує ритм.

Під час такої роботи діти оволодівають складовим способом читання та письма, єдиним ритмом, загальним темпом роботи. Крім того, уже на початковому етапі навчання у молодших школярів розвивається орфографічна пам'ять.

Висновки, перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження. Отже, працюючи над усуненням порушень читання та письма, слід пам'ятати, що ця робота проводиться одночасно, бо процеси читання та письма – нероздільні. Розглянутий в роботі методичний прийом є досить ефективним при корекційній роботі з подолання дисграфії, спричиненої порушеннями мовного аналізу і синтезу. Він значно прискорює закріплення матеріалу та дозволяє виправити недоліки в короткий термін. І головне слід пам'ятати, що

саме від своєчасного та комплексного обстеження й правильно організованої логопедичної допомоги залежить те, чи зможе дитина подолати порушення писемного мовлення, бути успішною в навчанні як у ланці шкільної освіти, так і у наступній ланці освітнього простору.

Список використаних джерел :

1. Лалаева Р.И., Венедиктова Л.В. Диагностика и коррекция нарушений чтения и письма у младших школьников: Учебно-методическое пособие. – СПб.: Союз, 2003. – 224 с.
2. Логопедія. Підручник. За ред. М.К.Шеремет. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. – 376 с.: іл.
3. Лурия А. Р. Очерки психофизиологии письма / А. Р. Лурия. – М.: АПН РСФСР, 1950.
4. Лысенкова С.Н. Когда легко учиться. М., 1985. – 176 с.
5. Лысенкова С.Н. Методом опережающего обучения. – М.: Просвещение, 1988. – 192 с.: ил.

Сидоренко О.В.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ РАННЬОГО ВІКУ З СИНДРОМОМ ДАУНА

Однією з головних проблем розвитку дітей із синдромом Дауна є затримка мовлення. В статті розкриваються особливості мовленнєвого розвитку дітей із синдромом Дауна в ранньому віці. Знання цих особливостей сприятиме рано розпочатій логокорекційній роботі, що в свою чергу дасть можливість більш успішному оволодінню мовленням дитиною з синдромом Дауна.

Ключові слова: синдром Дауна, ранній вік, мовленнєвий розвиток.

Постановка проблеми. Своєчасне формування мовленнєвої функції в онтогенезі забезпечується інтегративною діяльністю мозку, важливого значення набуває нормальне функціонування всіх відділів центральної нервової системи, в тому числі кори головного мозку. Розвиток мовлення у перші роки життя дитини проходить складний шлях і має неповторні особливості. У ньому чітко